

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Туляков Вячеслав Олексійович ЖЕРТВИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЯК СУБ'ЄКТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН	349
Мирошниченко Наталія Анатоліївна СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ	353
Коломієць Юлія Юріївна НАУКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА НА ПОРОЗІ НОВОЇ УКРАЇНИ	356
Полянський Євген Юрійович ЩОДО ПОКРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	358
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	360
Агапова Каріна Вікторівна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ МОЛОДІЖНИМИ УГРУПОВАННЯМИ В УКРАЇНІ	362
Берш Анастасія Яковлівна КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ	364
Бойченко Віталій Петрович ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ	365
Горбачова Ірина Михайлівна ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НАСИЛЬНИЦЬКЕ ЗНИКНЕННЯ ЗА КК УКРАЇНИ	367
Гуменюк Віталій Васильович ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДСТРОЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ, ПРИМИРЕННЯ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ПОТЕРПІЛОГО, ДІЯЛЬНОГО КАЯТТЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ НІМЕЧЧИНИ	370
Іванова (Кедик) Вероніка Петрівна МЕДИЧНИЙ ПРАЦІВНИК ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	372
Колодін Денис Олексійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСЯГАННЯ НА ВИБОРЧУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ	375
Тавлуй Олена Вікторівна ВЧИНЕННЯ КРАДІЖКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ	376
Тимофєєва Лілія Юріївна НЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСЛУЖЕНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ ЯК ПРОЯВ НЕПРОПОРЦІЙНОСТІ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ	378
Хильченко Анастасія Сергіївна ПРИНЦИП ПРОПОРЦІЙНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Хімченко Світлана Анатоліївна ЗАХИСТ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	383
Чугуніков Ігор Іванович КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ: НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ	385
Камінський Петро Валерійович ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ	389
Павлова Олександра Сергіївна ДО ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВ ЖУРНАЛІСТІВ І ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	391
Кулик Анастасія Валеріївна ОКРЕМІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНИМ ПОСЯГАННЯМ ...	394
Малишева Марина Валеріївна НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ДОСЛІД» ТА «ЕКСПЕРИМЕНТ» ЯК ПРИЧИНА ПРОБЛЕМ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ НЕЗАКОННОГО ПРОВЕДЕННЯ ДОСЛІДІВ НАД ЛЮДИНОЮ	396
Мустафаєва Анна Іванівна КІБЕРБЕЗПЕКА ОСОБИ, СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ	399
Нековаль Єгор Ігорович ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФРН.	400
Поліщук Яна Романівна ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403

3. Recommendation CM/Rec(2023)2 of the Committee of Ministers to member States on rights, services and support for victims of crime : adopted by the Committee of Ministers on 15 March 2023 at the 1460th meeting of the Ministers' Deputies. URL: <https://rm.coe.int/cm-rec-2023-2e-eng-recommendation-trafficking/1680ab4922>

4. Туляков В. А. Виктимология уголовного закона (пути реконструкции разделов I и II общей части УК Украины). *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики* : матеріали 2-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 8 жовт. 2010 р. : у 2 т. Одеса, 2010. Т. 1. С. 307–310.

5. ЄСПЛ «Рамадан проти Франції» (заява № 23443/23) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7864993-10928782>

6. UN Doc. A_RES_40_34 Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power : resolution adopted by the General Assembly, 1985. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/107889?ln=ru&v=pdf>

7. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>

8. Viano E. Victimología. Encuentro Grupo Editor, 2008. 264 p.

9. Текст проекту нового КК України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tекst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf>

10. Туляков В. О. Віктимологічні засади кримінального права України: на шляху до апроксимації міжнародних стандартів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2023. № 2 (20). С. 1–25. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.20.290779>

Ключові слова: жертва кримінального правопорушення, кримінальна відповідальність, кримінальні правовідносини, самоідентифікація, віктимологія

Keywords: victim of a criminal offence, criminal liability, criminal legal relations, self-identification, victimology

Мирошниченко Наталія Анатоліївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЇХ ВПЛИВ НА КВАЛІФІКАЦІЮ

Кримінальні правопорушення посягають на суспільні відносини, охоронювані кримінальним законом та спричиняють їм певні негативні наслідки. Механізм порушення суспільних відносин і заподіяння їм шкоди може бути різним: негативного впливу може зазнати суб'єкт суспільних відносин, або благо, яке охороняється кримінальним законом, або розривається соціальний зв'язок між суб'єктами суспільних відносин. У всіх цих випадках об'єкту кримінально-правової охорони спричиняється шкода, яка визнається наслідком конкретного кримінального правопорушення.

Перш за все, треба звернути увагу на конструкцію складу кримінального правопорушення. Якщо це матеріальний склад кримінального правопорушення, то суспільно небезпечні наслідки є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення; їх встановлення є обов'язковим для закінченого складу кримінального правопорушення. У формальному і усиченому складах кримінальних правопорушень суспільно небезпечні наслідки є факультативними, тобто не обов'язковими.

Суспільно небезпечні наслідки, залежно від характеру заподіяної шкоди, можуть бути поділені на наслідки у виді реальної шкоди або наслідки у вигляді створення загрози заподіяння шкоди. У більшості кримінальних правопорушень заподіюється реальна шкода, наприклад,

при вчиненні вбивств, кримінальних правопорушень проти власності (крадіжка, грабіж). Але в деяких випадках, чинне кримінальне законодавство встановлює відповідальність за діяння, які лише ставлять суспільні відносини (об'єкти) в небезпеку заподіяння шкоди [2]. Так, у КК встановлена відповідальність за погрозу убивством (ст. 129 КК), якщо були реальні підстави побоюватися здійснення цієї погрози. Подібні правопорушення в літературі мають назву «делікти небезпеки» («делікти створення небезпеки»). При погрозі убивством порушується стан захищеності особи, створюється певна небезпека суспільним відносинам (життю людини), які поставлені під охорону кримінального закону.

Суспільно небезпечні наслідки можна визначити як шкоду, яка заподіюється протиправним діянням суспільним відносинам, охоронюваним кримінальним законом, або як реальну небезпеку (загрозу) заподіяння такої шкоди. Наслідки кримінального правопорушення можуть бути поділені на дві групи: наслідки матеріального та нематеріального характеру.

До матеріальних наслідків відноситься майнова шкода, наприклад, у кримінальних правопорушеннях проти власності, а також шкода, яка носить особистий (фізичний) характер, наприклад, тілесні ушкодження. У свою чергу, наслідки майнового характеру можуть бути у виді так званого «позитивного» збитку або «упущеній» вигоді (неодержані доходів). «Позитивний» майновий збиток полягає в тому, що майно, яке перебувало у власності або володінні потерпілого, протиправно вилучається (наприклад крадіжка), або знищується чи пошкоджується (ст. 194 КК). У випадку із «упущеною вигодою», потерпілий не одержує тих майнових вигід, які він мав право одержати за законом, договором або на іншій правовій підставі [2].

Нематеріальні наслідки це такі негативні зміни в об'єкті посягання, які пов'язані з порушенням тих або інших інтересів учасників суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом, і, як правило, не пов'язані з фізичним впливом на людину як на суб'єкта суспільних відносин, або впливом на матеріальні предмети зовнішнього світу (блага), із приводу яких існують суспільні відносини. Виділяють такі нематеріальні наслідки (шкода):

- шкода політична у злочинах проти основ національної безпеки України,
- шкода організаційна у кримінальних правопорушеннях в сфері службової діяльності,
- шкода соціальна у кримінальних правопорушеннях проти виборчих і трудових прав громадян.

Якщо діяння посягає на декілька об'єктів, то наслідки можуть бути як основними так і додатковими. Так, шкода, яка заподіюється службовою особою нормальній діяльності правоохоронних органів при перевищенні влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, є основним наслідком кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст. 365 КК, а шкода, яка заподіюється особі, якщо перевищення влади або службових повноважень супроводжується насильством або діями, що ображають особисту гідність потерпілого (ч. 2 ст. 365 КК), є додатковим наслідком. Додаткові наслідки в свою чергу можуть бути підрозділені на додатково обов'язкові наслідки, тобто такі, які мають місце у всіх випадках при вчиненні конкретного кримінального правопорушення, наприклад, шкода, яка заподіюється здоров'ю потерпілого при розбійному нападі (ст. 187 КК), і додатково факультативні наслідки, які можуть бути і відсутніми при вчиненні окремого кримінального правопорушення, наприклад, шкода потерпілій особі при вчиненні хуліганських дій (ст. 296 КК) [1].

У матеріальних складах кримінальних правопорушень частіше за все містяться вказівки на конкретні наслідки, наприклад, смерть потерпілого при вбивстві (ст. 115–119 КК), тілесні ушкодження відповідного ступеню тяжкості (ст. 121–125 КК). Однак в ряді статей КК немає чіткого опису наслідків, а лише вказується – «тяжкі наслідки», «особливо тяжкі наслідки», «істотна шкода», «значна шкода», «великий розмір», «особливо великий розмір». Це так звані «оціночні» поняття, з'ясування змісту яких потребує тлумачення закону та їх конкретизації.

Перш за все, слід звернути увагу на поняття «істотної шкоди». При визначенні загального поняття кримінального правопорушення (ст. 11 КК) підкреслюється, що відсутність «істотної шкоди» виключає визнання діяння кримінальним правопорушенням через його малознач-

ність, тому що воно не становить суспільної небезпеки (ч. 2 ст.11 КК) [1]. З цього випливає, що «істотна шкода» є обов'язковою ознакою і має відношення до усіх кримінальних правопорушень. Але в деяких статтях Особливої частини КК «істотна шкода» вказується як ознака конкретних складів кримінальних правопорушень, наприклад, ч.1 ст. 364, ч.1 ст. 365 КК [1]. А кваліфікуючою ознакою цих кримінальних правопорушень визнані «тяжкі наслідки».

В одному із варіантів проекту КК України, пропонується визначити в КК поняття «істотної», «значної», «тяжкої» та «особливо тяжкої» шкоди. З такою пропозицією слід погодитися частково, це надасть можливість вирішити деякі спірні питання у правозастосуванні. Але обрати єдиний підхід у визначенні таких понять як «тяжка шкода» або «тяжкі наслідки» – складно. Наприклад, складно порівняти поняття «тяжких наслідків» у ч. 3 ст.110 КК (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України) і «тяжких наслідків» у ч.2 ст. 366 КК (Службове підроблення), в цих кримінальних правопорушеннях поняття «тяжких наслідків» не можуть бути тотожними. В таких випадках, пропонуємо передбачити до окремих статей КК примітки з критеріями визнання «тяжких наслідків».

Настання зазначених у законі наслідків в одних випадках є необхідною ознакою основного складу закінченого кримінального правопорушення, в інших – суспільно небезпечні наслідки відіграють роль кваліфікуючих ознак які обтяжують відповідальність. В кримінальному законі зустрічаються склади кримінальних правопорушень, в яких основний склад є формальним і не потребує встановлення наслідків (ч.1 ст.328 КК), а в кваліфікованому складі вказується на настання тяжких наслідків (ч.2 ст.328 КК), тобто це вже матеріальний склад в якому необхідно встановлювати такі наслідки.

Крім того, в п. 5 ч.1 ст. 67 КК України «тяжкі наслідки» передбачені як обставина, що обтяжує покарання[1]. Вони враховуються судом при призначенні покарання як обставина що обтяжує покарання лише тоді, коли їх немає в конкретному складі кримінального правопорушення, тобто двічі вони не можуть бути враховані.

Складними є також питання пов'язані із встановленням наслідків у продовжуваному кримінальному правопорушенні на відмінність від повторних кримінальних правопорушень. Продовжуване кримінальне правопорушення складається із тотожних діянь (двох або більше), що є частинами одного кримінального правопорушення, які об'єднані одним наміром (мають єдиний умисел і спільну мету), вони спричиняють єдиний суспільно небезпечний наслідок. При кваліфікації враховується загальна сума показників. При повторності кримінальних правопорушень кількісні показники обчислюються окремо за кожне із кримінальних правопорушень.

Суспільно небезпечні наслідки (шкода, збиток) впливають на суспільну небезпечність кримінального правопорушення в цілому і тому мають значення для вирішення питань щодо криміналізації або декриміналізації діянь, індивідуалізації кримінальної відповідальності та покарання, а також впливають на кваліфікацію кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство із змін. та допов. на 04.03.2024 року : офіц. текст. Київ : Алерта, 2024. 244 с.
2. Мирошніченко Н. А. Суспільно небезпечні наслідки злочину, їх види та значення для кваліфікації. *Кримінальне право в умовах глобалізації* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 25 трав. 2018 р. / НУ ОЮА. Одеса, 2018. С. 37–39.

Ключові слова: кримінальні правопорушення, склади кримінальних правопорушень, суспільно небезпечні наслідки та їх види, вплив окремих видів наслідків на кваліфікацію кримінальних правопорушень.

Keywords: criminal offenses, composition of criminal offenses, socially dangerous consequences and their types, influence of certain types of consequences on the qualification of criminal offenses.